

“NİGAR-MAHMUD” DASTANI

Sizə hardan xəbər verim, Gülşən şəhərindən. Kimdən, Xoca Yaqubdan. Xoca Yaqubun var-dövləti həddindən ziyadə idi. Bir oğlu vardı, adına Mahmud deyəllərdi. Mahmud çox savadlı, kamil bir oğlan idi. Hələ uşaq yaşlarından atası Mahmudu molla məktəbinə qoymuşdu ki, Mahmud savad alsın.

Bir gün Mahmud məktəbdə ikən ona xəbər verdilər ki, atan səni çağırır. Mahmud atasının yanına o vax yetişdi ki, artıq atası ölüm yatağındadı. Atası Xoca Yaqub belə bir vəsiyyətlər elədi oğluna:

– Oğul, bizim bu Gülşən şəhərində heç kəsimiz yoxdur. Biz buraya gəlməyik. Sənə kim qohumam desə inanma! Bir də ki üç şeydən həmişə kənar ol! Qumar oynamaqdan, içki içməkdən, bir də pis yola getməkdən!

Atası bu vəsiyyətləri eləyib həyatdan köçdü, ömrünü bağışladı Mahmuda.

Qırx haramı bəşçisi eşidir ki, Xoca Yaqub ölüb, var-dövlət qalıb Mahmuda. Bir gün ata süvar olub özlərini ağlaya-ağlaya yetirdilər Mahmudun qapısına.

Mahmud deyir:

– Ay ana, bəs sən deyirdin bizim qohumumuz yoxdur. Bax gör nə qədər qohumumuz gəlib.

Qırx haramı başçısı gecəni xəlvət edib şərabdan qəm dağıdandı deyə piyalələrə süzdü və Mahmudu huşsuz edib nə qədər var-dövləti var idi, hamısını oğurlayıb apardılar.

Səhər açıldı, Mahmudun ağı başına gəldi. Gördü lələ köçüb, yurdu qalıb. Anasını səslədi. Anası toyuq damından hay verdi. Anasını toyuq damından çıxardan Mahmud soruşdu:

– Ana, bu nə işdi?

Anası cavab verdi:

– Oğul, bəs atan sənə deməmişdi ki, bizim heç bir qohumumuz yoxdur.

Mahmudu anası Xoca Yaqubun vaxtı ilə ən yaxşı dostu olan Qazının yanına apardı. Qazı Mahmuda öyüd-nəsihət, həm də müəyyən qədər qızıl verdi ki, get çarvadarlıq elə, əlinə maya yığ, var-dövlətini topla.

Mahmud pulu da götürüb düşdü ki bazara alver eləsin, bir sarayın – həyətin yanından keçəndə gördü ki, saz səsi gəlir. Özünü verdi həyəətə. Baxdı ki, bir aşiq çalıb oxuyur. Mahmudu musiqi o qədər aludə elədi ki, cibindəki qızılın hamısını toyda xərclədi. Axırda toy qurtaranda aşığa yanaşdı dedi:

– Bu aşıqlıqdan mənə sat.

Aşiq dedi:

– Oğul, bu sənəti satmırlar. Bunun üçün ya gərək 4-5 il şagird durasan, ya da üç rükət namaz qılıb əl götürüb Haqqa dua edəsən ki, ya Haqq, mənə bir eşq, ya da ki ölüm.

Mahmud aşıqdan ayrılıb özünü verdi bir gülşən bağçasına. Bağ aşıb yatdı, üstünə kimlər gəldi...

– Oğlum, haranı görürsən?

Mahmud dedi:

– İstanbul şəhrin və Həsən paşanın qızı Nigar xanımı.

– Daha haranı görürsən?

– Abud dağında Abud Qəmbəri görürəm.

– Oğul, get Nigarı sənə buta, Abud Qəmbəri sənə lələ verirəm. Bir çox əziyyətdən sonra mətləb muradına yetərsən.

Mahmud huşsuz halda bağda qalmaqda olsun. Anası Mahmudu iki gün axtardı, üçüncü gün gəlib həmin bağda tapdı. Uşağı qucağına alıb həmin Qazının yanına apardı.

Qazı kitab açdı, vərəqlədi. Lakin heç bir səhifədə Mahmudun dərdinə and bir əlac görmədi.

Anasına dedi:

– Vallah, bunun başına nə gəlməsi haqqında bu kitablarda heç nə görünmür.

Qazının bu sözündən ana fəryad elədi. Ananın fəryadına Mahmud gözlərini açdı və özünü uzanmış halda qazının və anasının qabağında gördü. Tez qalxıb üzr istədi qazıdan.

Qazı dedi:

– Oğul, eybi yoxdur. Amma başına nə gəlib onu danış.

Mahmud bir talaşa parçasını saz əvəzinə əlinə alıb görək qazıya nə cavab verir.

Nəqafildən yüz min dərdə tuş oldum,
Badənin də etibarı yoxuymuş.
Saqi bu məclisə qədən basanda,
Saqinin də etibarı yoxuymuş.

Həqiqi arasında mənəm deyən qalmadı,
Əli tək kimsənə qılinc çalmadı.
Bu dünyada neçə nəbi gəldi qalmadı,
Dünyanın da etibarı yoxuymuş.

Yetim Mahmud dost yolunda bad oldu,
Açılmamış qəmli könlüm şad oldu.
Aşna, yaxın, qohum, qardaş, yad oldu,
Adəmin də etibarı yoxuymuş.

Mahmud sözünü tamama yetirib anasına dedi:

– Ana, qalx evə gedək.

Evə gəldikdən sonra anasına dedi:

– Mən getməliyəm.

Anası çox yalvardı. Mahmud götürüb görək anasına nə dedi:

Canım ana, gözüm ana,
Gedirəm ana, gedirəm.
Eşq atəşi dolub cana,
Gedirəm ana, gedirəm ana.

Halım nə yaman haldadı,
Seyrəqub nə xəyaldadı.
Nigarın gözü yoldadı,
Gedirəm ana, gedirəm.

Mən qurbanam o illərə,
Bülbüllər qonar güllərə.
Mahmud deyir yad ellərə,
Gedirəm, ana, gedirəm.

Anasıyla halal-hümmət eləyən Mahmud özün verdi baza-ra, bir saz alıb üz qoydu İstanbula tərəf getməyə. Bir qədər gedəndən sonra bir bulağın üstündə əyləndi. Artıq Mahmudun çörəyi qurtarmışdı. Azca qalmış çörəyi də yedi və uzandı ki bir az dincini alsın. Mahmudu yuxu apardı. Gecə düşdü. Bu vaxt yoldan keçən bəzircan bulaqdan bir az aralı əyləndi ki, gecəni burada keçirsinlər. Bəzircanbaşı və onunla gələn xocalar bulaqdan su aparmağa gəldilər. Gördülər ki, bulağın üstündə bir cavan oğlan yatıb. Dedilər hə, sən öləsən, keçən həftə burdan keçəndə bir kisə qızılıımızı oğurlayan adamdı. Adə, vurun bunu. Mahmuda bir təpik vurdu. Mahmud hövlənək qalxdı gördü ki, başının üstündə bir dəstə adam var. Özləri də qızılı ver deyib uşağı döyürlər. Bunların içərisində bir nəfər var idi ki, mərifətli

adam idi. Dedi ə, bundan oğru olmaz. Mahmud götürüb görək bəzircanbaşıya nə dedi:

Halal-hümmət edib çıxdım gülşandan,
Xocam, bu yol İstanbula gedirmi?
Bir xəbər ver mənə Həsənpaşamdan,
Xocam, bu yol İstanbula gedirmi?

Başına döndüyüm Xoca sövdəgar,
Qeyrətsiz danışma, qeyrətə dəyər.
Qəriblik igidin qəddini əyər,
Xocam, bu yol İstanbula gedirmi?

Mahmud

Zalım adamdır dünyada könülə dəyər,
Cəbrailə əmr olundu, çəkildi göyər.
Əzraildir, baxmaz yoxsula, bəyər,
Əlində çəngəli keçdi ibtida

Bəzircanbaşı gördü ki, bu adam butasının dalınca gedir. Adamlarına dedi əl saxlayın. Mahmudu tərkinə alıb İstanbula apardılar. Mahmud yolüstü Məryəm xanımın üz-üzə gəlir. Məryəm xanım da haqq aşığı idi: 39 aşığı bağlayıb sazını almışdı. Mahmud Məryəmi bağlayır və 39 aşığı azad edir.

Məryəm xanım

O kimdir ki, rucuh etdi zülmata,
Kimdir ənnar ilə atdılar oda.
O kim idi kimə verdilər buta,
Xıncasından meylər keçdi ibtida.

Mahmud

İsgəndərdir hücum etdi zülmata,
İbrahimxəlil peyğəmbəri atdılar oda.
Leylini Məcnuna verdilər buta,
Xılıxasından meylər keçdi ibtida.

Məryəm xanım gördü ki, Mahmud necə surət cəhətə eləcə də ağıl, kamal, bilik cəhətə çox kamil bir sənətkardır. Odur ki, 39 aşığı da azad etdi və Mahmuda onun yanında qalmasını xahiş etdi. Mahmud onun xahişin rədd edib üz qoydu Abud dağına. Abud dağına çatan kimi götürüb görək Abud Qənbər Mahmuda nə dedi

Abud Qənbər

Başına döndüyüm gülüzlü qardaş,
Mahmud qardaş, bu saraya xoş gəldin.
Nə müddətdir göz yaşımın selisən,
Mahmud qardaş, bu saraya xoş gəldin.

Bizimçin yox imiş nə ata, nə ana,
Sənə qurban olsun bu mehmanxana.
Qol boynuma dola gəzək hər yana,
Mahmud qardaş, bu saraya xoş gəldin.

Əmlikdən bişirilsin qardaşın aşı,
Gözündən axmasın de qanlı yaşı.
Abud Qənbərin sənsən əziz qardaşı,
Mahmud qardaş, bu saraya xoş gəldin.

Mahmudla Abud Qənbər qucaqlaşdıb öpüşürlər. Çox söhbətdən sonra Mahmud deyir:

– Qardaş, getməliyik.

Abud Qənbər deyir:

– Əşi, yorğunsan, bir dincini al, bir-iki gün dincələk, sonra gedərsən.

Mahmud razı olmadı. Onlar yola düşüb getməkdə olsun, gəlib çatırlar İstanbul şəhrinə. Şəhərə çatan kimi Həsən paşanın evin soruşurlar. Bu vaxt Abud Qənbər deyir:

– Qardaş, belə getsə sən özünü tez məhv edərsən.

Bəs nə edək – deyir Mahmud.

Abud Qənbər deyir:

– Qardaş, tələsmə.

Onlar bir çayxanada çalıb oxumaqda olsun, sizə deyim qarıdan. Qarı (Xanpəri qarı) evə gedirdi, aşıqları görən kimi aşıq oldu Mahmuda və axşam evlərinə dəvət elədi. Axşam qarı bir qədər bəzənib aldı görək Mahmuda nə dedi:

Xanpəri qarı

Canım aşıq, gözüm aşıq,

Aşıq, al məni, al məni.

Sənə qurban özüm aşıq,

Aşıq, al məni, al məni.

Mahmud

Canım qarı, gözüm qarı,

Almaram səni, mən səni.

Gəl ağlama zarı-zarı,

Almaram səni, mən səni.

Xanpəri

Acı qataram aşına,

Nələr açaram başına.

25 deyirlər yaşıma,

Aşıq, al məni, al məni.

Mahmud

Ağarıbdı başın sənin,
Tökülübdür dişin sənin.
75-dir yaşın sənin,
Almaram səni, mən səni.

Xanpəri

Dərddən ağarıbdı başım,
Nuzladan tökülüb dişim.
İnan 25-dir yaşım,
Aşırıq, al məni, al məni.

Mahmud

Mahmud deyir, gülüm vardır,
Bülbülü gülşənim vardır.
Nigar kimi yarım vardır,
Almaram səni, mən səni.

Qarı öz səhvini başa düşür. Səhər açılır. Həsən paşa vəzirə deyir:

– Mənə bir aşırıq tap gətir. Həftə seyrinə çıxıram. Yolda məni əyləndirsin. Amma mən tanıyan aşırıqlardan olmasın.

Vəzir çıxıb Abud Qənbərlə Mahmudu gətirir Həsən paşanın qulluğuna.

Sizə deyim Nigardan. Nigar eşidir ki, Mahmud sarayda-dır. O saat min bir naz-qəmzə ilə bəzənib gəlir Mahmudun olduğu otağın pəncərəsinin qabağına. Mahmud pəncərədən Nigarı görün kimi alır görək nə deyir

Çəkibən sürməni siyahlanıbdır,
Əcəb xumarlanıb ala gözlərin.
Tutuşuban cismim oldu biqərar,

İstəyir canım ala gözlərin.

Qaşların aşiqi sahibdi bəndə,
Canım qurban olsun zülfü-kəməndə.
O sifət səndədir, bu qayda məndə,
Axır salar qalma-qala gözlərin.

Asta qədəm götür, ey mələkzadə,
Sənin kimi gözəl yoxdu dünyada.
Səfi ol Mahmudu salasan yada,
Uğramasın bəd zəvala gözlərin.

Mahmudla Abud Qənbər özlərin yetirirlər qarıya ki,
necə eləyək Mahmud həftə seyrinə getməsin.

Qarı deyir:

– 5-6 yuxanı axşamdan belinə sarı.

Səcdə gedir sınıqçıya ki bəs belə iş olacaq, bizə kömək
elə.

Səhər qoşun-kecəva atlanan kimi Mahmud atdan yıxı-
lır. Sınıqçı əlin vurur, qurumuş yuxa xırçıldayır və deyir:

– Bunun qabırğaları sınıb, bu daha gedə bilməz.

Abud Qənbər Həsən paşaya deyir:

– O qalsın, mən gedərəm.

Nə isə, Mahmud qalır Nigarın yanında. Həftə seyri
qurtaran günü Mahmud Nigarın qızıl haşiyəli mehrabını
götürüb minir ata ki bunları qarşılansın. Bu vaxt Abud
Qənbər görür ki, mehrab görünür. Tez atı sürür qabağa və
götürüb görək nə deyir:

Abud Qənbər

Canım qardaş, gözüm qardaş,
Göründü qardaş, göründü.

Sənə qurban özüm qardaş,
Göründü qardaş, göründü.

Paşa səni eylər şikar,
Göründü aləm aşikar.
Vəzir görər, həddin aşar,
Göründü qardaş, göründü.

Qənbər deyər eylə xəyal,
Xəyal eylə fikirə dal.
Ya gizlə, ya qoynuna sal,
Göründü qardaş, göründü.

Bu sözlərdən sonra alır Mahmud

Mahmud

Ay ağalar, bir yar sevdim,
Başında kələğayısı var.
Qəsd eləyib şirin cana,
Bilmirəm nə bəlası.

Bağçaları oymaq-oymaq,
Qızılgüllər verir soraq.
Ləblərindən olmaz doymaq,
Başımda eşq havası var.

Mahmud deyir, odur yarım,
Onsuz qana dönər bağrım.
Boyu siyah xan Nigarım,
Bunun qəddar atası var.

Bu vaxt vəzir paşaya deyir:

– Sənin qızının adını çəkir.
Dar ağacından asılsın deyə əmr edir.
Mahmud alır dar ağacının dibində görək nə deyir:

Mahmud

Bir gözəlin həsrətini çəkirdim,
Gəldi pirsizə, imana soralım.
Boynu əmbərcəli zərli həmayıl,
Qolu bazubəndli, beli kəmərli.

Bir gözəl sevmişəm durna sədalı,
Ağıllı, kamallı, namuslu, arlı.
Xorasan nemətli, əlvən otaqlı,
Həyatı, bağçası mərmər duarlı.

Mahmud deyir, hələ hirsim yavaşdı,
Bir gözəl sevmişəm mən bağı daşlı.
Atalı, analı, qohum-qardaşlı,
Əsli paşa qızı, adı Nigardı.

Mahmudu dəryaya atırlar. Burada Nigar üç bənd söz
deyib özün atır Mahmudun dalınca.

Dağlar ağı geysin, dəryalar qara,
Dilim necə tutsun yarım vay deyim.
Ürəyim yaradır, ciyərım para,
Dilim necə tutsun yarım vay deyim.

Tərk eylədim gülümü, gülşanımı,
Yolunda qoymuşam şirin canımı.
Öz əlimlə etdim öz divanımı,
Dilim necə tutsun yarım vay deyim.

Mən Niyaram, özüm verrəm ölümə,
Bir od düşdü gülşanıma, gülümə.
Siyah tellər tökülübdü belimə,
Dilim necə tutsun yarım vay deyim.

Abud Qənbər görür ki, Mahmud getdi, Nigar da getdi,
götürüb görək Həsən paşanı necə qarğıyır.

Abud Qənbər

Alçaqdan tikilib ucaya başın,
Qanlı saray qardaşımı neylədin.
Sovrulsun torpağın, tökülsün daşın,
Qanlı saray, qardaşımı neylədin.

Qanlı saray, sənin yanın dağılsın,
Çığrılıb bayquşlar üstündən ötsün.
Alovun aovlansın, sütunun yatsın,
Qanlı saray, qardaşıma neylədin.

Abud Qənbər söylər sözün haşacan,
Dövrəniniz heç getməsin başacan.
Yetdi vəzirin görüm dönsün daşacan,
Qanlı saray, qardaşımı neylədin.

Bunu deyib Abud Qənbər də özün atır dəryaya. Şəhər
od tutub yanır. Vəzirlər daşa dönür. Bu vaxt paşa deyir:

– Mənə əlac.

O saat molla deyir:

– Buna əlac eləsə ancaq Qaracaoğlan əlac edər. Qaracaoğlan da Nigar xanımın böyük bacısı idi. Onu da Qaracaoğlana buta vermişdilər. Mələk xanımı da atası Nigar ki-

mi Qaracaoğlana verməmişdi. Qaracaoğlan da üç il idi ki, meşələrdə vəhşilərlə yaşayırdı. Mələk xanımı göndərdilər Qaracaoğlanın dalıycan. Mələk Qaracaoğlanı tapdı. Qaracaoğlan sazını tapdı. Saz onunla danışmadı. Götürüb görək saza nə dedi:

Sazım, mənə danışmırsan,
Sənin əslin ağacdandır.
Ağac dedim bikief oldun,
Gər əsnaflar ağacdandır.

Çağırın gəlsin aşığı,
Elə salsın yaraşığı.
Həsən, Hüseyinin beşiyi,
O da ki var ağacdandır

Dilbərim gedibdi hara,
Bilməm günüm neçin qara.
Saz, balaban, həm nağara,
O da ki var ağcadandır.

Göründü dağlar gədiyi,
Lailahə illəllahdı dediyi.
İsrafilin sur düdüyü,
O da ki var ağcadandır.

Qaracaoğlan batıb yasa,
Qulluq eylər o ixlasa.
Musanın əlində əsa,
O da ki var ağacdandır.

Lələ Abud Qənbəri, Nigarı və Mahmudu Şeyx Nəsinin bağının kənarına çıxarmışdı. Üçü də huşsuz halda yatırdı. Qaracaoğlan bunları keçəndə görüb görək nə deyir.

Qaracaoğlan

Ay ağalar, Şıx Nəsinin bağında,
İki gül sarmaşib biri-birinə.
Biri solundadır, biri sağında,
İki gül sarmaşib biri-birinə.

Görəydim bunları asan kim imiş,
Hərami yolların kəsən kim imiş,
Görən bu güllərdən kəsən kim imiş,
İki gül sarmaşib biri-birinə.

Cəmalları bənzər üçgünlük aya,
Qaşları oxşayır dartılmış yaya.
Yarəb, atıb kim bunları dəryaya,
İki gül sarmaşib biri-birinə.

Qaracaoğlan oldu bu işdən ası,
Getməz ürəyimdən hicranın pası.
Çərxi-fələk özü alsın qisası,
İki gül sarmaşib biri-birinə.

Allah sizləri də vüsala yetirsin. Xoşbəxt olun.